

NVS RAPPORT 29/2020

ÅRSMELDING 2020

(Førebels rapportering -fagdelen)

*GPS-merkeprosjektet i Setesdal-
Austhei og Brattefjell-Vindeggen*

Lena Romtveit
Olav Strand
Marijanne Holtan

”Det er viktig for Norge og en internasjonal forpliktelse - å ta vare på den europeiske villreinen og verdiene den representerer. Men hva er det egentlig vi skal ta vare på?

Villrein er ikke bare dyret villrein, men også det brede spekter av økologiske og kulturelle prosesser som vi forbinder med arten som i titusener av år var en nøkkelressurs i europeisk kultur.

En villrein er en villrein når den kan leve i flokker som streifer over store områder, bruker varierte beiteområder og er en del av menneskers opplevelse og høsting”.

Andersen, R. & Hustad, H. (red.) 2004. Villrein & Samfunn. En veiledning til bevaring og bruk av Europas siste villreinfjell. NINA Temahefte 27,80 s.

Romtveit, L.¹, Strand, O.² og Holtan, M.³ 2020. Årsmelding 2020 GPS-merkeprosjektet i Setesdal-Austhei og Brattefjell-Vindeggen. NVS Rapport 31/2020. Førebels rapport-fagdelen. 15 s.

Forsidefoto: © Lena Romtveit

Norsk villreinsenter Nord: NO-2661 Hjerkin | +47 91 62 37 15 | E-post: post.nord@villrein.no
Norsk villreinsenter Sør: NO-3660 Rjukan | Telefon: +47 99 46 37 64 | E-post: post.sor@villrein.no
Stiftelsen Norsk villreinsenter: NO-2661 Hjerkin

Org.nr: NO 990 697 809 MVA

¹ Norsk villreinsenter Sør (NVS), Skinnarbu

² Norsk villreinsenter Sør (NVS) og Norsk institutt for naturforskning (NINA), Trondheim

³ Universitetet i Sørøst-Norge, avd Bø

Forord

GPS-merkeprosjektet på villrein i Setesdal-Austhei og Brattefjell-Vindeggen er eit 5-årig prosjekt frå 2018 til 2022. Prosjektet har eit hovudfokus på å lære meir om villreinens bruk av skog og beitepreferansar i skog og skjer i eit tett samarbeid med Universitetet i Sørøst-Norge, avd. Bø. Prosjektet følgjer også opp viktige problemstillingar og fokusområde ved Bjørnevatn i Setesdal-Austhei, som blei sett fokus på i det fyrste GPS-merkeprosjektet i Setesdalsheiane (2006-2010) som dekte både Setesdal-Vesthei og Setesdal-Austhei.

Denne årsmeldinga oppsummerer førebels fagaktiviteten i prosjektet i 2020. Då Norsk villreinsenter Sør (NVS) er sekretariat for prosjektet er årsmeldinga skriven som ein del av NVS sin rapportserie.

Skinnarbu 30.11.20, Lena Romtveit

Samandrag

GPS-merkeprosjektet på villrein i Setesdal-Austhei og Brattefjell-Vindeggen har eit overbyggande mål om å lære meir om reinens bruk av skogsareal gjennom året og beitepreferansar i skog. I tillegg er det eit sterkt fokus på oppfølginga av utviklinga og villreintrekket over Fv45 ved Børnevatn og ferdsel i nordområdet.

Prosjektet er breitt ihopsett med 3 ulike arbeidsgrupper i tillegg til styringsgruppa, som er under leiing av Fylkesmannen i Vestfold og Telemark ved Elisabet Rui. Forskingsarbeidet på reinens beitepreferansar i skog, leiast av Universitetet i Sørøst-Norge, ved Jan Heggnes og PhD-stipendiat Marijanne Holtan. Det er så langt gjort mykje arbeid på gjennomgang av materiale frå andre område og det er etter kvart klart for å gå i gang med det nye videomaterialet frå Setesdal-Austhei og Brattefjell-Vindeggen.

Instrumenteringa av villrein blei gjennomført i mars 2019 og det blei merka totalt 8 simler; 4 i kvart område, derav 1 med kamera i kvart område. Dessverre slutta den eine satellittsendaren i Brattefjell-Vindeggen å virke alt i mai 2019 og blei dermed droppa vinteren 2020, medan simla med kamerasendaren i same område blei skoten i jakta hausten 2019. I tillegg blei det skote ei simle til med sendar i Brattefjell-Vindeggen, seiste jakt dagen i 2020. Dermed er det berre att ein aktiv sendar i Brattefjell-Vindeggen. På Setesdal-Austhei blei kamerasendaren droppa av manuelt vinteren 2020, slik at der er det per i dag att 3 aktive sendarar. Styringsgruppa vil snarleg bli utfordra på å ta stilling til eventuell ny merking og dermed potensielt forlenga prosjektperiode.

Status for økonomien i prosjektet vil fyrst vera litt utpå nyåret og denne rapporten vil bli oppdatert og sendt ut på nytt med dette, ved utgangen av januar 2021.

I 2021 vil det framleis vera fokus på arbeidet i arbeidsgruppene, med ulike typar datainnsamling og kapasitetsbygging hjå både hyttefolk og fastbuande i kvart av områda, samt oppfølging av merka dyr i felt.

Prosjektleiinga er ihopsett av fagleg leiing ved Olav Strand (Norsk insitutt for naturforskning, NINA), leiar av styringsgruppa Elisabet Rui (Fylkesmannen i Vestfold og Telemark) og sekretariat ved Lena Romtveit/Anders Mossing (Norsk villreinsenter Sør, NVS).

Innhald

FORORD.....	4
SAMANDRAG	5
BAKGRUNN.....	8
Prosjektets organisering	9
PROSJEKTAKTIVITET 2020	11
Administrasjon og møteverksemd.....	11
MERKING OG DATAINNSAMLING 2020	11
Analysar av videomateriale og beitepreferansar	12
ØKONOMI	12
PROSJEKTAKTIVITET 2021	13
Oppfølging av merka dyr i felt og remerking.....	13
Datainnsamling og analysar.....	13
Arbeidet i arbeidsgruppene.....	13
Søknad 2021.....	14
VEDLEGG	14

Bakgrunn

I November 2017 sendte Norsk villreinsenter og Fylkesmannen i Agder på vegne av ei arbeidsgruppe ut eit invitasjonsbrev til deltaking i eit nytt villreinprosjekt i Setesdal-Austhei og Brattefjell-Vindeggen. Brevet gjekk til alle aktuelle instansar i kvart av dei to områda, som kommunar, fylkeskommunar, fylkesmenn, kraftregulantar, Statnett og Statens vegvesen, samt lokale villreinutval og villreinnemnder. Initiativet kom mellom anna gjennom trongen for å følgje opp utviklinga i området ved Bjørnevatn og villreintrekket i dette området, samt ein aukande ferdsel og aktivitet inn i dei viktige vinterbeiteområda nord på Austheia. Vidare, og ikkje minst, såg ein også ein trong for å lære meir om reinens arealbruk og beitepreferansar i skogområde. Ein har gjennom tidlegare prosjekt og erfaringar lært at reinen i Setesdal-Austhei nyttar mykje skogsareal frå kalving og utover sommaren og hausten. Dette var også ei særrelevant problemstilling i Brattefjell-Vindeggen, noko som mellom anna har medført utfordringar i bestandsforvaltninga og gjennomføringa av teljingar og jakt.

Universitetet i Sørøst-Norge, gjennom fagmiljøet i Bø, har over mange år arbeidd med beitekartlegging og kunnskap på dette feltet, både i Setesdal-Austhei og i Brattefjell-Vindeggen. Det blei difor naturleg å gå inn i eit tett samarbeid med dei om å auke kunnskapen om reinens bruk av skog i desse to områda. Med bakgrunn i dette, saman med tilsvarende datainnsamling i Rondane Sør, fekk Norsk institutt for naturforskning godkjent av Forsøksdyrutvalet (FdU) i Mattilsynet eit støre overbyggande prosjekt på villrein sin bruk av skogområde og beitepreferanse i skog. Dette gav grunnlaget for GPS-merking i desse tre områda, med bruk av kamera på nokre av sendarane. Det er då særleg dokumentasjonen ein får med kamera, av reinens beitepreferansar som er nytt og dannar grunnlaget for desse nye undersøkingane.

Instrumenteringa av rein med GPS-sendarar og kamera var i fyrste rekke planlagt gjennomført i 2018, men blei utsett til vinteren 2019, etter fleire tilfelle med ising på tilsvarende sendarar i Nordfjella vinteren 2018. Dette medførte stopp i all merking det året, inntil materiell og metodikk var gjennomgått for å hindre at slike ting skulle oppstå igjen.

Vinteren 2018 blei det likevel halde eit oppstartsmøte i prosjektet, for å etablere ei prosjektgruppe og planlegge aktiviteten framover. Det blei då avgjort å ha eit interimstyre fram til alle avklaringar var på plass og deretter konstituere ei styringsgruppe. Det blei også føreslege arbeidsgrupper for dei mest sentrale problemstillingane i prosjektet. Vinteren 2019 blei det instrumentert 4 simler i kvart av områda, derav ei med kamera, totalt 8 stk. Styringsgruppa konstituerte seg også dette året.

Prosjektets organisering

Styringsgruppa blei konstituert i eige møte i 2019, med utgangspunkt i det sitjande Interimstyret, og Fylkesmiljøvern sjefen hjå Fylkesmannen i Vestfold og Telemark, Elisabet Rui, blei valt til leiar (tabell 1).

Tabell 1: Styringsgruppa for GPS-merkeprosjektet på villrein i Setesdal-Austhei og Brattefjell-Vindeggen 2018-2022.

Instans:	Representant:
Prosjektstøtte:	
NINA	Olav Strand (fagleg leiar)
Norsk Villreinsenter Sør	Lena Romtveit/Anders Mossing (sekretariat)
Miljødirektoratet (Observatør)	Vemund Jaren
Universitetet i Sørøst-Norge	Jan Heggenes
Universitetet i Sørøst-Norge	Marijanne Holtan
Deltakarar:	
Fylkesmannen i Vestfold og Telemark	Elisabet Rui -leiar
Fylkesmannen i Agder	Per Ketil Omholt
Aust-Agder Fylkeskommune	Øystein Kristensen
SNO	Peter Hermannsen
Villreinnemnda for Setesdalsområdet	Margit Smeland (vara Bertin Bjåen)
Villreinnemnda for Brattefjell-Vindeggen, Blefjell og	Jon Svartdal
Setesdal-Austhei Villreinlag	Svein Ekre
Setesdal-Austhei Villreinlag	Torleif Homme
Brattefjell-Vindeggen Utmarks- og Villreinutval	Espen Dyrud
Brattefjell-Vindeggen Utmarks- og Villreinutval	Gudmund Dyrland
Tinn Villreinlag	Håvard Vaagen
Verneområdestyret Brattefjell-Vindeggen	Steinar Bergsland
Vassdragsregulantarane/Statnett	Jostein Kristiansen
Kommunane Setesdal-Austhei	Sigrid Bjørgum
Kommunane Brattefjell-Vindeggen	Torunn Raftvold-Rue
DNT	Bjørn Andersen-Steinsland
FNF	Ny representant

Det er gjort nokre justeringar i arbeidsgruppene både med representantar, samt at ein valde å slå i hop arbeidsgruppene som omhandlar Bjørnevatn-området og ferdsel i Setesdal-Austhei (tabell 2-4).

Tabell 2: Samansettinga av arbeidsgruppe 1) Beite og bruk av skog, i GPS-merkeprosjektet på villrein i Setesdal-Austhei og Brattefjell-Vindeggen 2018-2022.

Instans:	Representant:	Finansiering per år:
NINA	Olav Strand	Fagleg leiing
NVS	Lena Romtveit	Sekretariat
Høgskolen i Sørøst-Norge	Jan Heggnes	PhD og beiteundersøkingar
Høgskolen i Sørøst-Norge	PhD-stipendiat	PhD og beiteundersøkingar
Brattefjell-Vindeggen Utmarks- og	Håvard Vaagen	
Brattefjell-Vindeggen Utmarks- og	Ingrid Flatland	
Setesdal-Austhei Villreinlag	Svein Ekre	
Setesdal-Austhei Villreinlag	Øystein Romtveit	

Tabell 3: Samansettinga av arbeidsgruppe 2) Bjørnevatn og ferdsel, i GPS-merkeprosjektet på villrein i Setesdal-Austhei og Brattefjell-Vindeggen 2018-2022.

Instans:	Representant:	Finansiering per år:
NINA	Olav Strand og Vegard Gundersen	Fagleg leiing
NVS	Lena Romtveit	Sekretariat
Fylkesmannen i Agder	Bjørn Loland	
Innleigd ressurs?	Tor Punsvik?	
Fylkesmannen i Vestfold og	Sigurd Lenes	
Aust-Agder Fylkeskommune	Øystein Kristensen	
Villreinnemnda for	Tommy Vatslid	
Valle kommune	Steinar Kyrvestad	
Tokke kommune	Per Wraa	
Bykle kommune	Kristian Kvaalen Herregården	
Vinje kommune	Lasse Mathisen?	
Åmli kommune	Olav Vehus	
Fyresdal kommune	Aslak Momrak-Haugen	
Bygland kommune	Inge Olav Fjalestad	
SNO	Peter Hermansen	
DNT Sør	Bjørn Andersen-Steinsland	
NJFF Aust-Agder	Olav Schrøder	
Setesdal-Austhei Villreinlag	Torleif Homme	
Brattefjell-Vindeggen villreinlag	(kjem ev. med etter kvart)	
Statens vegvesen?	Arne Heggland	
USN?	Rep. frå Institutt for idrett og friluftsliv?	

Tabell 4: Samansettinga av arbeidsgruppe 3) Brattefjell-Vindeggen, i GPS-merkeprosjektet på villrein i Setesdal-Austhei og Brattefjell-Vindeggen 2018-2022.

Instans:	Representant:	Finansiering per år:
NINA	Olav Strand	Fagleg leiing
NVS	Lena Romtveit	Sekretariat
Brattefjell-Vindeggen Utmarks- og	Espen Dyrud	
Brattefjell-Vindeggen Utmarks- og	Gudmund Dyrland	
Tinn Villreinlag	Håvard Vaagen	
Seljord Villreinlag		
Vinje Villreinlag	Egil Fundlid	
Hjartdal villreinlag		
Seljord kommune	Torunn Raftevold	
Vinje kommune	Lasse Mathisen ?	
Tinn kommune	Bjørn Bjørnsen	
Hjartdal kommune		
Verneområdestyret for Brattefjell-	Peter Köller	
Verneområdestyret for Brattefjell-	Steinar Bergsland	
SNO	Morten Elgaaen	
Grunneigar-representant andre	?	
Skagerak Kraft AS	Magne Wraa	
ØTB	Nicolai Østhus	

Prosjektaktivitet 2020

Administrasjon og møteverksemd

I 2020 er det som følge av Koronasituasjonen og samfunnsnedstenginga ikkje halde nokon styringsgruppemøter, men det er innkalla til eit nettmøte for styringsgruppa og alle arbeidsgruppene den 14. desember i år. Dette vil i hovudsak vera eit informasjonsmøte om status for merking, datainnsamling, arbeidet opp mot kvalitetsnormen for villrein, CWD-arbeid på Hardangervidda og tilgrensande områder, samt dette prosjektets funksjon opp mot dette. Det blir også ei orientering om status for analysane av videomaterialet frå kamerasendarane.

Merking og datainnsamling 2020

Løyvet til instrumentering av villrein også til dette prosjektet kom frå Mattilsynet til NINA 18. februar 2019. Ein månad seinare, den 19. mars blei det merka totalt 8 dyr i prosjektet; 4 i kvart av områda, derav ein med kamera i kvart av områda. Det var Roy Andersen frå NINA som organiserte og leia arbeidet saman med veterinær medan dei lokale villreinutvala hadde med ein representant kvar.

Det blei ikkje merka fleire dyr i 2020, men det har vore fråfall på mange av sendarane, slik at dette vil bli diskutert i styringsgruppa med tanke på ev merking i 2021.

I Brattefjell-Vindeggen slutta den eine av sendarane å virke alt i mai 2019; denne blei droppa av simla vinteren 2020. Det same blei sendaren med kamera i Setesdal-Austhei. Det var personell frå SNO som gjennomførte dette. I Brattefjell-Vindeggen er i tillegg to av dei merkta simlene skotne i jakta; den eine, med kamera, blei skoten jakta 2019, den andre siste jaktdag i 2020.

Analysar av videomateriale og beitepreferansar

Av Marijanne Holtan, PhD-stipendiat ved USN:

I løpet av 2020 har video-materialet fra kameraene fra Setesdal Austhei (fra 2012), Hardangervidda (fra 2012) og Nordfjella (fra 2017-2018) blitt gjennomgått i sin helhet (i original hastighet). Materialet som er hentet fra Snøhetta (fra 2014-2016) er kun delvis gjennomgått.

For hver video er det registrert værforhold, vegetasjon i området, antall dyr sett i nærheten, samt kameradyrets aktivitet (adferd) og tid brukt på de ulike aktivitetene. Snødekket i området for hver aktivitet er også registrert (subjektivt vurdert til prosentvis dekning). Beskrivende notater, utenom dette, er også gjort for hver video.

Filmene har vist en del beiting, og noen ganger gitt et godt bilde av hva dyrene spiser. En utfordring har vært at lang pels på vinterstid ofte har dekket mye av kameranlinsen, slik at beite-artene ikke har vært synlige. Vinkelen på kameraet (stående eller liggende) har også vist seg å være avgjørende for hvor godt beitingen kan dokumenteres. Det har også, til tider, vært utfordrende å artsbestemme de ulike beite-artene når dyret har vært i bevegelse under filmingen. Selv med en langsommere hastighet på videoene, har det ikke vært mulig å bestemme for eksempel artene av gress dyret spiser.

Videomaterialet har gitt gode data for villreinens adferd (klassifisert i 42 ulike adferds-klasser).

Det jobbes fortsatt med å få klarhet i tid og dato for når de ulike video-opptakene er gjort. Informasjonen om hver enkelt film stemmer ikke alltid overens med de datoene dyrene bar kamera i de ulike områdene.

Økonomi

Rapportering på dette kjem ved utgangen av januar 2021.

Prosjektaktivitet 2021

Oppfølging av merka dyr i felt og merking

Jamfør oppdaterte retningslinjer for instrumenterte villrein i NINAs regi, vil alle dei merka dyra følgast opp i felt minst ei gong i månaden og etter kvar gong det er brå ver- /temperaturskifte i fjellet, i perioden desember-april.

Styringsgruppa vil måtte ta stilling til eventuelt å merke nye dyr vinteren 2021, i samband med at det skal merkast mange nye både på Hardangervidda og i Setesdal-Vesthei, som ledd i oppfølging av CWD-situasjonen på vidda. Med dette tar ein også eventuelt stilling til å forlengje prosjektperioden med to år, då desse sendarane normalt har batterikapasitet til ca. 3 års drift. Dette vil koma som tema i informasjonsmøtet den 14. desember. Kommunar, verneområdestyre og grunneigarar vil med det i så fall på nytt få søknad om løyve til motorferdsel i samband med merking.

Datainnsamling og analysar

I 2021 vil arbeidet i det overbyggande prosjektet med å sjå på reinens bruk av skogsareal og beitepreferansar i skog, halde fram med å gå igjennom videomateriale frå kamerasendarar både frå Austheia og Brattefjell-Vindeggen etter som materialet herfrå blir klart. Det er også i gang ein masterstudent i det same prosjektet som bidreg med utfyllande undersøkingar på beitepreferansar hjå reinen, mellom anna gjennom kafeteria-eksperiment på tamrein i Finland (som også lever i skog).

Arbeidet i arbeidsgruppene

Prosjektleiinga vil føreslå eit styringsgruppemøte så tidleg i 2021 som det let seg gjera og det er naturleg at alle arbeidsgruppene har eit møte kvar for seg i forkant av dette, då dei skal rapportere sitt arbeid og sine funn så langt til den overbyggande styringsgruppa. Leiarane av kvar av arbeidsgruppene som har ansvaret for å sjå til at slike møter blir gjennomført. Arbeidsgruppa for beite og skogsbruk er godt i gang med sitt arbeid og skal etter kvart i gang med dei kamerasendarane som har vore ute i dette prosjektet. Arbeidsgruppa for Bjørnevatn og ferdsel vil i informasjonsmøtet 14. desember orientere om det vidare arbeidet med datainnsamling på ferdsel på Austheia og kapasitetsbygging hjå hyttefolket, særleg i Bjørnevatnområdet. I arbeidsgruppa for Brattefjell-Vindeggen vil fokus halde fram med å dreie seg om datainnsamling omkring reinens arealbruk gjennom året og data på beitebruk.

Søknad 2021

Rapportering på dette kjem ved utgangen av januar 2021.

Skinnarbu 30.11.20, Lena Romtveit

Vedlegg

Norsk villreinsenter Nord: NO-2661 Hjerking | +47 91 62 37 15 | E-post: post.nord@villrein.no
Norsk villreinsenter Sør: NO-3660 Rjukan | Telefon: +47 99 46 37 64 | E-post: post.sor@villrein.no
Stiftelsen Norsk villreinsenter: NO-2661 Hjerking

Org.nr: NO 990 697 809 MVA